

LA COL·LABORADORA

EMPAR MOLINER
LA
COL·LABORADORA

COL·LECCIÓ CLÀSSICA
PRIMERA EDICIÓ: FEBRER DEL 2012
© EMPAR MOLINER, 2012
© COLUMNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U.
CARRER PEU DE LA CREU, 4 - 08001 BARCELONA
ISBN: 978-84-664-1493-7
DIPÒSIT LEGAL: B. 2.252-2012
FOTOCOMPOSICIÓ: VÍCTOR IGUAL, S.L.
CARRER ARAGÓ, 390 - 08013 BARCELONA
IMPRÈS A: CAYFOSA

www.columnaedicions.cat

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

Alex, Ginebra.

Com dir-l'hi? La cosa comença més o menys així: una nena va pel camí amb una cullera sopera a la mà, que s'endevina que és plena. Altres nens van i vénen per aquell camí amb culleres soperes a la mà i aquella nena potser els compta, jo ho hauria fet, sempre compto les coses. Són set, i ella, que en fa vuit. Els que vénen ja porten la cullera plena, i és plena d'allioli. Els que hi van, encara la porten buida. Vol l'explicació? És diumenge i en aquell poble els diumenges tothom fa carn a la brasa. Els nens van a casa d'una dona que sap fer allioli del de veritat, que és sense ou. No hi posa ou, només all i oli. Amb la mà de morter. Els grans envien els petits a comprar-li la cullerada d'allioli perquè a partir de la cullerada, a casa, podran lligar el propi allioli, afegint-hi més oli i remenant. És una foto, això. Jo tinc la foto. No sé qui la devia fer, però entenc que la devia fer perquè el fet quotidià li va cridar l'atenció, li va semblar potser *poètic*.

La nena va endolada, això és un detall important, porta dos fils de cosir negres als forats de les arracades. Es diu Àngela Alzamora Gelabertó i no fa gaire que s'ha

quedat sense mare. Se sap que s'ha quedat sense mare pels fils negres i perquè porta els cabells tallats al zero (abans devia dur unes trenes llargues, com les altres nenes de la foto). A les nenes que es queden sense mare els tallen els cabells, perquè el pare no en sabrà, de pentinar-les. I si en sabés no seria feina seva. Són altres èpoques, no estem parlant d'ara, suposo que ja s'ho ha imaginat, abans es feia així, no vol dir que el pare fos cruel, ni això que ara en diuen «sexista», no. Es feia d'aquesta manera. Si la nena s'hagués quedat sense pare seria diferent. La mare la pentinaria. És l'any 1940, la nena té cinc anys. La seva mare és morta en fa tres. L'han matat en un marge, coses de la guerra. Però no prepari el mocador, no tingui por, no li vull explicar cap història de la Guerra Civil, i encara menys li vull explicar la vida d'una escriptora moderna, que seria jo, que se sent fascinada per una dona —una dona amb qui té molt en comú, més del que ella voldria, ja m'entén— que va viure molts anys enrere. Sé que ara es fan novel·les així, només aquest últim any se n'han publicat tres o quatre. Però jo no sóc ben bé escriptora i sobretot no sóc tan depravada. En realitat, el que li haig d'explicar no té gaire a veure amb la pobra nena.

Quan dic de què faig (quan ho dic fora del sector editorial) és com si digués «detectiu privat» o «forense». Tothom exclama «Ah, sí?» amb interès molt sincer. Si ho dic a algú del sector editorial (un editor, un escriptor que no publiqui a la multinacional on treballa en règim d'autònoma) em miren amb menyspreu. Sóc una mena de negra. No una negra amb aurèola, no la negra d'un novel·lista famós, no la negra que fa els discursos d'un polític. No, no. Fer això, d'alguna manera, ara tothom ho troba romàntic. Fins i tot sé d'alguns escriptors jove d'aquests amb patilles i cara de desolació (d'aquests que escriuen llibres que duen per títol el nom i el cognom d'una dona) que serien feliços fent-ho i sobretot explicant-ho a les entrevistes. El que jo faig és escriure això que se'n diuen «llibres pràctics», de manera que aporto el meu granet de sorra a la degradació imparable de la literatura. Som un petit escamot de negres que fem llibres pràctics de tota mena: de creixement personal, de saber estar, de frases cèlebres, de les cent frases més divertides que tal presentador de programa fresc ha trobat en parets de lavabos, de receptes de cuina (però fetes per

un personatge singular, com ara una monja de clausura) i biografies. A la plantació jo sóc la negra especialista en biografies. Biografies de personatges no gens memorables però sí molt coneguts. La biografia del presentador del temps de la televisió pública, la biografia del guanyador d'un concurs de talents musicals, la biografia de tal actriu pornogràfica, la biografia de tal imitador, la biografia de tal exactriu que ara ha fet règim o la biografia de tal decorador japonès que té una secció de fengshui a la ràdio. Potser les ha vist a la taula més llardosa de les llibreries de grans magatzems o de l'aeroport. La col·lecció es diu «Conèixer...».

No s'imagini que és fàcil omplir llibres així (no ho dic en el sentit literari, sinó en el sentit tècnic). Aquesta mena de personatges tenen molt poc temps i solen ser joves (vull dir que no han viscut una vida de cent vint pàgines, que és el que duren, invariablement, els llibres de la col·lecció «Conèixer...», d'Editorial Artemisa), i, a més a més, has de vigilar molt, perquè, si t'equivoques amb alguna dada, per insignificant que sigui, l'estrella rep milers de cartes de protesta dels seus seguidors i a tu et criden de direcció i t'amonesten.

Vull dir que potser a vostè li sembla que deu ser senzill escriure la vida de —per posar l'exemple d'una cosa que he fet fa poc— l'imitador Carlos Mochi, que es veu tan barroer i simpaticot a la tele, però no ho és. Aquest, quan hi parlava per documentar-me, mantenia tota l'estona la malaltissa i orgullosa humilitat de l'estrella que vol fer-te veure que ni per un instant oblida els seus orígens d'informàtic graciós. Va costar molt que m'expliqués alguna cosa aprofitable de quan era petit, perquè tot li *semblava* poc important. En casos així, el bon negre ha d'extreure proteïnes d'allà on pot. Ha de parlar amb els seus

pares, amb la minyona, amb els veïns, amb la portera... Jo sóc una negra especialment dotada. Tinc un talent extraordinari per escriure una vida de cent vint pàgines si me'n donen un resum de deu línies o de deu minuts. Suposo que el meu nom, Magdalena Rovira, no li sona (i és normal), però segur que sí que li sonen alguns dels llibres que he fet, sobretot dos, perquè s'han convertit en best-sellers. La biografia de la Samantha Soler, per exemple. Potser si li dic el títol, vostè farà: «Ah! Sí!». Es diu *Exfumadora compulsiva*. I si no n'ha sentit a parlar, escrigui a internet «Samantha exfumadora» i en trobarà fragments i frases (hi ha tot de webs gais que en parlen). Aquest havia de ser un llibre més, seguint l'esquema invariable d'altres d'Artemisa, però com que me'l vaig haver d'inventar de dalt a baix, perquè la Samantha Soler sempre està drogada i no hi ha manera que digui res aprofitable, em va quedar molt graciós i també molt tendre (és el que diuen). Espero que no es pensi que n'estic orgullosa. Al contrari. Sé que és el bunyol més gran de la terra, l'hi juro, però també sé que és un bunyol ben fet. Hi ha una mica de femanisme barat, una mica de cosmopolitisme d'extraradi i una mica de reivindicació dels col·lectius (la paraula no és meva) «minoritzats», tot passat, naturalment, i cito la crítica de la revista *Mujer de Hoy*, pel tamís de l'humor. Per exemple, jo provava que m'expliquéss coses de la seva infantesa, però no hi havia manera: «Ai, posa el que vulguis!», em deia. I jo hi posava: «La meva infantesa va ser diferent. Les tietes em preguntaven "I tu què ets, un nen o una nena?" i jo contestava "Sóc un nen, n'estic segura, una dona sap aquestes coses"». Ho entén? Com una mena de monòleg dolent de la televisió. Se'n van fer catorze edicions i es va traduir al francès, al grec, al portuguès i a tot de llengües que ara no recordo (tinc els llibres a casa,

em fa gràcia veure'ls). Fa cinc anys que el van publicar, però no para de donar diners i se n'està rodant una sèrie al Brasil (tots els diners que em pertocuen de drets, un u per cent, seran per a vostè, no cal ni dir-ho). Després d'això, un agent literari important, l'Oriol Sánchez, va trucar a la meua negrera i li va dir que em volia conèixer. Em volia conèixer a mi, a la negra que havia fet el llibre de la Samantha Soler —sabia que me l'havia inventat de dalt a baix— i li puc dir que em vaig sentir afalagada. La negrera va donar-li el meu telèfon —entre amos s'han de fer favors— i en Sánchez em va convidar a dinar a un lloc car i després a copes, però al bar d'un hotel, i jo —que fins aquell dia sobretot havia begut cava de menys de quinze euros, gintònics i Campari amb taronja— no vaig parar de tastar Manhattans, Negronis i Whisky Sours del tot subjugada pel prodigi, mentre ell xarrupava una Coca-Cola. Vaig demanar tots els còctels de la carta excepte el San Francisco i vaig prometre'm que sempre que tingués peles aniria a aquell bar.

I ell, divertit per la meua avidesa, abans de proposar-me la feina que em volia proposar em va preguntar moltes coses (després ja he vist que sempre ho fa, sap fer-te sentir algú molt important i imprescindible). Que com treballava, que si havia escrit alguna novella (meua), que si em guanyava bé la vida, que si feia de negra per a algun polític o algun famós. Li vaig dir que tenia uns contes al calaix i els va voler llegir de seguida, de manera que aquell vespre mateix els vaig dur a enquadrar al Work Center (una botiga de fotocòpies oberta tota la nit), i en sortir vaig aturar-me al bar de l'hotel on m'havia dut al matí i vaig demanar un sol còctel (són caríssims) i me'l vaig fer durar mentre els rellegia. Els hi vaig portar l'endemà. Però van passar les setmanes i no me'n va dir res,

de manera que vaig pensar que li devien haver semblat mediocres. (Temps més tard, un dia que vam anar al llit vaig preguntar-li si ja se'ls havia acabat de llegir i me'n va fer un comentari que no vaig saber per on agafar.)

La qüestió és que el dia que em va conèixer em va encarregar de *donar forma* al llibre autobiogràfic d'una noia que ell representava, la Lian Pujol (que és la que fa el programa de neu del segon canal). No per publicar a Artemisa, sinó per guanyar un premi literari seriós, el Tirant lo Blanc, que ja tenien compromès. Es donava al cap de tres setmanes i es veu que l'autora només n'havia escrit vint pàgines (me les va donar, perquè me'n fes una idea). No tenien ni títol.

I el vaig fer, el vaig cobrar sense cap problema, i li va agradar molt. No exagero. Pensi que es va publicar tal com jo l'havia escrit, sense que cap corrector toqués res (alguna falta, vaja), i quan van sortir les crítiques (que van ser totes molt bones menys una) em va tornar a convidar a dinar i a copes al mateix hotel i em va regalar un bitllet per anar a París amb tot pagat (però l'hotel era tan de luxe que em vaig gastar bona part del pressupost que tenia en propines, perquè allà tothom t'obria la porta i esperava que el paguessis). Em va dir que de tant en tant segur que tindria feina per a mi, que potser no tenia estil propi, però que era molt bona copiant l'estil dels altres, coses que si treballes a Artemisa tampoc no t'han dit gaire.

Quan va passar tot això que li explicaré, jo havia acabat i cobrat la biografia de Carlos Mochi, havia acabat però no cobrat un llibre de protocol de la Marita Pichot (no sé si la coneix, és una marquesa que surt a la tele fent comentaris d'humor sobre els pobres) i estava fent la biografia (aquesta «en clau d'humor feminista», figurava) de la Xus Soriguer (la que escriu «La contraportada»). Sóc

una negra versàtil, ja ho veu. Tinc una gran facilitat perquè tothom em vulgui explicar coses. Tothom es mor de ganes de fer-me saber els episodis més humiliants i ridículs de la seva vida, demanar-me consell i no fer-ne cap cas. Tinc cara de confident. Algun cop que he anat en metro (si tinc calés vaig en taxi, els meus gustos són de rica) el penjat de l'estació es dirigeix a mi. A les reunions, el que explica l'anècdota em mira a mi. Les taxistes dones que em porten a casa de matinada m'expliquen que els seus homes les han deixat per una altra i que, ara, de tant en tant «les busquen», però que elles no s'hi veuen amb cor perquè encara senten «alguna cosa» i saben que patiran (és una història que es repeteix als taxis de matinada conduïts per dones). Sóc hàbil fent la pregunta o dient la frase que desencadena la confessió. Sóc hàbil parant l'orella. Vostè també m'ho voldria explicar tot. El meu aspecte físic suposo que hi ajuda. No sé si em té present, em penso que sí. Sóc una rossa no gaire alta, compacta, voluptuosa i vulgar, gasto una cent vint de sostenidors i estic passada de pes per culpa de l'alcohol. Es pot dir que tinc aspecte de prostituta maternal, d'aquestes que et fan i es deixen fer de tot però, en acabat, també et preparen ous ferrats. És això.

No tot el que li explicaré ho he viscut «en primera persona», que diuen. Algunes coses, sí, hi era, tot i que no se'm veiés, però d'altres me les han explicat els protagonistes. Per això que l'hi dic, perquè tothom m'ho acaba explicant tot. Però ho he dialogat igual, com si fos una novella, sap? O un guió. No és per fer-me l'artista, és per fer-ho més amè. Començo pel final, això que ve ara és el final, i després ja tornaré al principi.

L'Oriol Sánchez va baixar del cotxe oficial. Va acomiadar el xòfer amb un somriure i un gest amb la mà esquerra —era esquerrà— que volia dir que es veurien després: va fer rodar el dit índex unes quantes vegades mentre obria lleugerament la boca i arquejava les celles.

Va fer dos petons a la consellera i li va xiuxiuejar:
—Guapa!

Només era una paraula amable. La consellera de Cultura era una dona asexuada, a la manera asexuada de les polítiques d'una certa edat i unes certes conviccions. Duia cabells grisos sense tenyir, però allisats a la perruqueria, i ulleres de pasta vermella (una extravagància que ja no ho era: ja formava part de la normalitat, com els pantalons estripats). Veient-la, per alguna raó, s'endevinava que de jove havia tingut bones cames, i que, a casa, hi devia conservar fotos d'ella en alguna cala de Cadaqués amb grups d'amics esprimatxats i fumadors, tots amb aquella alegria als ulls de ser els primers a fer alguna cosa: anar en barca fins a cales desertes, fumar porros, comprar discos a l'estranger i beure cerveses de marques desconegudes.

—Tu sí que ets guapo.

Ella també ho va dir per dir, però l'Oriol Sánchez era de veritat un home que es feia mirar, si més no per aquest tipus de dones que es declaren admiradores d'Audrey Hepburn, sobretot perquè duia mitja melena també grisa. Una melena esborrifada que hauria resultat catastròfica en algú de sexe femení, però que a ell el feia semblar un hippy acomodat i desvalgut, coneixedor de la poesia de Petrarca i de les verdures autòctones de la comarca on tenia la segona residència. No és que conservés vestigis d'una joventut hippy. És que sabia que l'estètica hippy li quedava bé. Es posava sandàlies fins i tot als actes oficials i duia unes ulleres rodones, sense muntura, que aconseguien que totes les dones excepte la seva pensessin en altres dones que les hi devien haver tret en el moment del sexe amb avergonyida gosadia. La seva germana, en canvi, se li assemblava tant que era força lletja.

—Ara què toca? El PowerPoint? —va xiuxiuejar amb ullets de murri.

Era una broma entre ells, que equivalia a dir que l'acte que els tocava presidir seria llarg i tediós.

—Ara, excursió al monument —va dir ella. Però ho va dir amb els ulls tristos. Des de l'episodi de l'ou (a la Conselleria de Cultura en deien així, «l'episodi de l'ou») ja no reia mai, tant que havia rigut.

—I primer l'excursió i després el pica-pica? Els vells se'ns moriran!

—Hi aneu en autocar, no és a prop, eh? És que si ho fem al revés ens arribaran borratxets al monument.

Ell va fer un gest de fàstic. Compartir autocars amb persones anònimes era molt cansat quan s'era una mica conegut. I ell era una mica conegut per les tertúlies de la tele i la ràdio. Els anònims, quina mandra. Adoraven els

regals corporatius, menjar de franc i treure paperots rebregats per demanar autògrafs a famosos dels quals, de vegades, no sabien ni el nom, i duïen bosses de la botiga Nespresso amb jaquetes a dins.

—Jo hi vaig en el meu cotxe, ni hablar d'anar-hi en autocar, eh?

—És que no és a prop, Oriol —va contestar la consellera—. I aquesta és l'única pega que hi trobo a tot plegat. Que el monument l'hem fet on Nostre Senyor va perdre l'espardenya.

—L'hem fet on hem pogut, Laura. I després de com ha anat tot, trobo que...

Es van interrompre. L'autora del llibre i el seu home se'ls acostaven.

—Eo! —va fer l'autora.

Duia una americana de lluentons que li anava justa del llom i uns pantalons de pinces. L'Oriol Sánchez va llambregar-li les sabates (no en va endevinar la marca) i la bossa Prada. Aquesta mena de dones —ell ho sabia bé— quan arplegaven una mica de cèntims se'ls gastaven en sabates i bosses. De cop se'ls sentia dir «És que jo sóc una fetitxista de les sabates» o «És que jo sóc una fetitxista dels bolsos». La raó era —ell ho sabia per la seva primera dona— que el peu i el portamonedes no modificaven mai el perímetre, a diferència del cos, que sí que s'expandia. Aquelles dones sense disciplina per al règim no cabien a dins dels vestits dels dissenyadors, excepte dels informals, però sí que cabien a les sabates i sí que podien dur bosses. Les sabates i les bosses. Les sabates i les bosses era tot el que els quedava per poder demostrar l'estatus que no feia gaire que havien adquirit.

—Coneixeu el meu marit? —va preguntar.

—Hola, com esteu? —va saludar ell—. Narcís.

Parlava molt a poc a poc, com si durant tota la dècada passada s'hagués dedicat professionalment a la boxa. Era gros i afable, i tenia l'aspecte inequívoc del segon marit. Duia un esmòquing de lloguer, perquè, tot i que la inauguració del monument era a l'aire lliure, sota el sol, l'aperitiu de després era d'etiqueta, en una carpa a l'entrada de les caves Batet. Amb cambrers i un expert a tallar perfil i tot això.

—Xus, com estàs? —va fer l'Oriol Sánchez.

—Com estàs? —va fer també la consellera.

—I vosaltres? Com esteu?

—Molt bé. Encantats d'haver arribat al final aquí.

Ella va prémer la boca amb modèstia. Un prémer la boca que volia expressar l'emoció del moment i la poca importància que es donava a si mateixa, malgrat ser l'autora d'un llibre tan important com el que anaven a presentar.

—Sí, realment —va cantar—. Ha costat, però al final...

—No sé si ens toca seure junts —va fer, tot despistat, l'Oriol Sánchez—. Ja ho heu mirat, vosaltres, on seieu?

—No seiem, em sembla. És pica-pica —va dir la consellera—. Serà a peu dret.

—No, sí. Al final, sí, eh? —va explicar l'Oriol Sánchez—. Perdona, Laura, que no t'ho vaig comentar, se'm va passar. Al final sí, perquè haurem d'escoltar el discurs i venim de la inauguració, que ja serà a ple sol i drets. I hem pensat que els iaïos...

—Junts segur que no ens toca! —va vaticinar l'autora—. Que avui tenim il·lustres prohoms de la societat civil... —Es va aturar com si en realitat la frase fes riure molt. Era d'aquella mena de dones que es veuen obligades a remarcar la ironia—. Avui —va seguir— han vin-

gut tots els del sector conservador que fins fa un minut consideraven que s'havia de passar pàgina i oblidar l'odi, etcètera, etcètera.

Va agafar l'Oriol Sánchez de bracet. El fotògraf del seu diari va disparar. Jo m'ho mirava camuflada entre els avis, com si fos una familiar més.

—Has fet una gran feina —va felicitar-la la consellera.

—Sí? L'has llegit? —I va dur-se la mà al pit i va esbufegar, de broma, per fer entendre que estava molt alleugerida—. T'ho juro, que no he viscut durant tot aquest temps, eh? Tenia la vida de l'Antonieta més present que la meva. I ara, el que hem dit amb...

—Ho has fet molt bé —va ajudar en Sánchez. La consellera no havia llegit el llibre.

—...hem dit d'anar a Venècia uns dies a passar de tot amb el Narcís...

—Ben fet. Us encantarà.

—No, no, si tots dos hi hem estat, eh? Lo que amb anteriors parelles... Hi anem a desfer el malefici!

Va creuar els dits i va riure com si el sol la molestés molt.

—Sabeu que aquest cap de setmana serem portada de dos suplementos dominicals (a nivell espanyol)?

Va formar, amb totes dues mans, el senyal d'OK (punys tancats i polzes rectes) i les va moure molt de pressa, com si ballés el twist. Va ser un gest que, sobtadament, la va fer semblar molt anciana.

—Ja t'ho faré enviar. Us! Us! Us ho faré enviar...

—Ja ens ho passaran...

—Que bé, no? Que finalment ens hagin fet cas?

La Cati Rodés, que és la secretària de la Comissió per la Recuperació de la Memòria Històrica, els va fer un senyal educat i impacient i ells van aprofitar per avançar

—els escortes els obrien pas— cap a la familiar més directa de la dona morta protagonista del llibre.

—Consellera... —va fer la Cati Rodés—. Li presento la Judit Guitart. Ella és la néta de l'Antonietta, i és la que ens va fa...

—Sí —va somriure ella—. Com estàs, Judit?

—...cilitar la història de la... —va continuar la Cati Rodés. Estava nerviosa i no va acabar la frase.

—Tenia moltes ganes de coneixe't —va afegir la consellera, en el to de qui fa una confessió inevitable. Se la va mirar amb curiositat. Duia una bossa de Prada del mateix model que el de l'autora, però, en canvi, la roba que portava era barata.

—Moltes gràcies —va barbotejar ella.

La Cati Rodés els va tornar a fer un senyal perquè avancessin. Es va acostar a l'Oriol Sánchez.

—Hauríem d'anar tirant, eh? —va xiuxiuejar-li—. El monument ja l'hauríem d'estar inaugurant i si no pugem aviat a l'autocar... Si la gent veu el pica-pica... I abans ens han de fer el tast del vi.

—Quin vi?

—Ai, el vi. Cava, cava. El tast del cava, volia dir.

—Però quin? Quin cava?

—El cava kosher.

—Quin cava kosher?

La Cati Rodés va empètir els ulls. L'Oriol Sánchez mai no se l'escoltava. Ho havia explicat a cada reunió de la Comissió i ara l'hi tornava a preguntar. De què li servia parlar si ell mai no se l'escoltava?

—El cava kosher, Oriol... —va contestar amb cansament—, que fan a les caves Batet, sí? Que avui es posa a la venda, sí? Que ha guanyat un premi i té molts punts en aquella llista que es fa dels vins, etcètera, etcé, etcé.

En Sánchez va riure:

—Però el cava kosher no és pels jueus, només? També ens en deixen beure a nosaltres?

—És pels jueus i és per tothom que en vulgui —va esbufegar ella—. O no menges carn halal, tu, encara que no siguis musulnà?

—Hòstia, no! Quin fàstic!

Era una provocació de les seves. La Cati Rodés va procurar no caure a la trampa. No s'enfadaria.

—Doncs tu t'ho perds, perquè jo la compro no per religió, sinó perquè el procés és molt menys industrialitzat.

L'Oriol Sánchez va adoptar el posat sorneguer que sempre adoptava quan havia d'escoltar afirmacions que ell titllava de «sostenibles». La Cati Rodés era una romanalla de la primera dècada del 2000 —no sé des de quan és que vostè viu a Barcelona, suposo que des de no fa gaire—, quan hi havia bonança econòmica i ningú no s'atrevia a dir que coses com les quotes femenines, el Ministeri de la Dona o la comprensió la diferència immigrant són una collonada, com ara.

—I el cava aquest també té un altre gust?

—Doncs no ho sé, ja ho veuràs quan el tastis, no?

—Havia decidit contestar totes les seves preguntes amb normalitat.

Ell va pessigar-li el braç i va afegir:

—Jo aniré amb el meu cotxe, eh? Que haig de fer trucades. Te n'encarregues tu, de l'autocar?

I va posar la mà a l'espatlla de la consellera, tot i que ella va procurar no mantenir una actitud massa còmplice o desenfadada. Hi havia tot de familiars de víctimes de la Guerra Civil, s'havien de mantenir les formes. Tenia por. En tots ells hi veia enemics, possibles persones que l'odia-

ven i que li volien llançar qualsevol cosa. Va sospirar. Si ara pogués fer córrer el temps... No deia ser a casa sense sabates, en realitat no volia arribar a casa. No volia veure el seu marit. Però sí que volia haver inaugurat ja el monument i ser al cotxe oficial de tornada, amb el cap contra el vidre tintat i notant les vibracions des de la templa fins a la barra. Aquella mitja hora allà dins. Els únics llocs del món on ara no se sentia en perill i on trobava que es podia plorar de gust eren els braços de la seva mare i el seient del darrere del cotxe oficial.

La Cati Rodés es va plantar davant de la porta de l'autocar. La majoria de familiars dels desapareguts eren molt vells, els feia falta un cop de mà per enfilar-s'hi. Però també hi havia nens (potser besnèts) i alguna dona de mitjana edat, com la néta de la dona morta homenatjada. Molts dels homes vells duïen bigoti i això em va fer pensar que era signe d'haver mantingut els ideals durant tota la vida. Suposo que hi contribuïa el fet que es vestien amb una correcció parisenca i bohèmia, amb insígnies a la solapa. I que cap d'ells no estava massa gras.

El cotxe oficial es va posar en marxa i va seguir l'autocar per un camí polsegós, entre oliveres i granges de totxos grisos, camps de vinyes emparrades i, de tant en tant, contenidors.

Davant del monument ja hi havia els equips de la televisió i una gentada (que potser hi havia anat a peu). Dones grans amb pantalons de tergal que duïen fotografies en blanc i negre ampliades d'homes inequívocament d'aquella època, de cares greus, potser pels pentinats de correcció extrema, però també perquè, tot i que llibertaris, tot i que disposats a morir, no es deixaven retratar de la mateixa manera que ho fem nosaltres i donaven un caràcter ordenat i asèptic a qualsevol tràmit oficial. La

fotografia de l'escola, la del servei militar, la de la cèdula d'identitat. No se'ls acudiria de riure. Tendim a veure'ls d'una manera estereotipada, perquè només en conservem fotografies i cartes amb lletra pulcra (sobretot els mig analfabets, que respectaven massa la paraula escrita per fer allò que avui en diríem «personalitzar-la»). La lletra d'ells, tan escolar, no es pot comparar amb la lletra volgudament *lliure* d'un mig analfabet d'ara. Als vint anys, els homes d'aquestes fotos —i la dona que va ser l'Antonietta Gelabertó Pedrola, la morta homenatjada— ja tenien una vida d'adults. Tenien fills, havien de dir: «Vols fer el favor de no tocar això?». Dir això et fa gran, si no ho dius ets un nen, com abans ho diguis abans seràs gran, l'hi dic per experiència.

El monument estava tapat amb una roba negra, però jo ja sabia que era una placa daurada clavada sobre un marbre molt blanc. Una placa plena de noms i dates. Molts noms. S'entenia que eren els noms de persones que havien matat allà durant la guerra i que no havien estat sepultades dignament. És un pla inclinat, aquest monument, no sé si s'ho imagina. (En tot cas, si tingués curiositat per veure'l, en trobarà fotos a internet.) Al voltant hi havien dipositat roses vermelles i alguna corona de la Generalitat (el nostre govern autonòmic). Al davant, havien muntat una mena de tarima amb un para-sol, per a la lectura dels parlaments. No havien previst, en canvi, que entre els familiars hi hauria dues dones en cadira de rodes, que també haurien de pujar a la tarima. La consellera va acostar la boca al coll de l'Oriol Sánchez. Ell és agent literari, ja l'hi he dit, però també és el president de la Comissió per la Recuperació de la Memòria Històrica.

—Que no els pugim a pes de braços, eh? Hem de fer algo perquè ho vegin bé. Pensa que la dallonses... —es

referia a l'autora del llibre—, per molt amigueta nostra que sigui, demà pot escriure un article dient que no vam adaptar l'acte als discapacitats, eh? Imagina't l'article, eh?

Ell li va prémer l'avantbraç per fer-li entendre que no havia de patir i es va sorprendre per un instant de com n'era de tou. Va dirigir-se a la Cati Rodés:

—Quina cagada no preveure lo de les cadires de rodes, no?

Ella va mossegar-se el llavi. L'Oriol Sánchez li acabava de transferir la culpa, com qui passa informació d'un pen drive a un ordinador. Ja era d'ella, aquella culpa. Ja la tenia a la memòria.

—Poseu-les davant de tot —va ordenar ell en el to de qui està tapant un forat—. Però que no els pugim a la tarima, va. Que us ajudi el conductor. I comencem sí o sí, que aquests iaïos ens agafaran una insolació i se'ns hi quedaran.

Ella va fer una ganyota. Que fos la secretària de la Comissió no volia dir que fos la secretària de l'Oriol Sánchez. Per què li donava totes les ordres a ella? Per què la tractava com una hostessa?

—I si se'ns moren —va continuar ell, ara ja enriolat— haurem de fer un altre monument pels iaïos. Amb el que ens ha costat aquest...

Va riure i vaig saber de què reia. De pensar que els avis que eren a l'homenatge se'ls morien i que havien de fer un altre monument al costat d'aquell, per homenatjar els avis morts, i que quan l'inauguraven venien altres avis, que també es morien, i havien de fer un tercer monument. I que omplien aquella vinya de monuments, fins a l'infinit.

Un tècnic de so va provar el micròfon. Va dir allò que diuen els tècnics de so. «Sí, va...», com si estigués en

un concert. Després va picar el micròfon amb el dit. Va mirar-se les autoritats amb ulls afirmatius i professionals per indicar-los que per part seva tot estava a punt. L'autora del llibre i l'Oriol Sánchez van pujar a la tarima mentre la Cati Rodés, al darrere, ajudava a col·locar els nens i indicava on s'havia de posar a una violinista prima, rinxolada i angelical. Una noia d'aquestes que surten a les pel·lícules urbanes, que figura que són parella d'un escriptor amb crisi creativa, que assagen descalces a casa (però sempre assagen peces senceres).

—Consellera, alcaldessa, autoritats... —va començar ell—. Avui fa setanta-quatre anys, una dona va caure al pou. Alguns haurien volgut que fos el pou de l'oblit...

Això va fer que els ulls d'aquelles dones que se'l miraven s'enaigüessin. N'hi havia que duïen ulleres de sol. Unes ulleres de sol que en dones tan senzilles (amb uns vestits de senyora mudada però no pas de senyora rica) suggerien malalties oculars o ceguesa. Havien previst que plorarien i se les havien posat per no donar l'espectacle, potser. O potser ja era una convenció. Per anar a un enterrament, un acte així, et poses les ulleres de sol, que podrien ser el substitut de la roba de dol d'abans, el que toca. Quan a la televisió veig enterraments de famosos sempre hi ha la mare, l'esposa... amb ulleres de sol. I jo penso: d'on les ha tret? Ja les tenia? O ha enviat un secretari a comprar-les?

A *Exfumadora compulsiva* hi ha un capítol (el cinc) on la Samantha ha d'anar a un enterrament amb les tres amigues que sempre l'acompanyen (totalment inventades, la Samantha no té amigues, entre altres coses perquè sempre està emporrada i no es mou del sofà). La nutricionista, la professora i la maquilladora. La nutricionista li ha fet un règim a la Samantha perquè vol perdre tres quilos

abans de dissabte. Fa la dieta Dukan, aquesta que fa que no puguis menjar cap hidrat per induir el fetge a entrar en estat de cetosi i que cremi greix (ho vaig haver d'estudiar a fons, per escriure-ho). El capítol és molt còmic, perquè la Samantha explica que a l'església, les amigues s'asseuen amb les cames creuades, com si estiguessin en un casament. A l'hora de combregar, tothom s'aixeca menys ella. Les altres li fan senyals (vaig fer que la Samantha fos molt catòlica) però ella no en fa cas. «És que l'hòstia consagrada és un hidrat! Si prenc hidrats sortiré de cetosi!», exclama. A les entrevistes sempre li diuen que van riure molt amb aquest capítol.

L'autora va abaixar el cap i va obrir i tancar les parpelles moltes vegades. Duia tant de rímel que de seguida se li va fer una taca fosca a sota els ulls. Al darrere d'ella, els nens es miraven els papers. Havien de llegir noms i més noms de morts no sepultats. Patien per no equivocar-se, això ocupava tota la seva atenció. Llegir. Havien de llegir bé. Havien assajat. Aquells cabells tan tibants i tan ben pentinats de les nenes demostraven una vida plàcida. Mares que es barallaven amb elles al matí per esclarí'ls-hi. Li haig de dir que encara ara m'impresiona la normalitat en la higiene infantil, perquè vaig passar de la tutela del meu pare a la de l'Administració als deu anys, quan va morir la meua mare, i les autoritats van comprovar que ell no pensava fer per nosaltres coses com el sopar o dur-nos a l'escola nets. Només li diré que el mot que vam arrossegar el meu germà Carlos i jo durant bona part de la primària va ser «los piojosos». Vaig portar els cabells curts tota la infantesa, com la filla de l'Antonieta Gelabertó Pedrola quan es va quedar òrfena (però no s'imagini que m'hi vull comparar).

Ara era el torn de la Xus Soriguer, l'autora. Des del meu lloc, havia escoltat amb orelles professionals el dis-

curs de l'Oriol Sánchez. Havia sigut emotiu i vibrant, tenia un bon negre (el conec, és un cregut i molt gos, però bo). Jo això dels discursos polítics no ho domino. No ho faria bé, les coses com siguin.

—Consellera, alcaldessa, autoritats...

L'autora va enumerar els presents per ordre d'importància i, tot seguit, va anunciar que havia de demanar perdó. Pausa. Havia de demanar perdó perquè el darrer any s'havia atrevit a viure una vida que no era la seva. La vida —petita i alhora gran— de l'Antonietta Gelabertó Pedrola. Pausa i barboteig.

Es notava que era una frase que li agradava i que ja diria sempre que hagués de parlar d'allò. A les entrevistes també la va dir, i l'endemà va sortir de titular en dos diaris, em sembla. Va prémer la mà de la Judit Guitart, la neta de la morta, que va eixugar-se els ulls. Es van abraçar i van provar de no plorar, sense èxit. Va haver-hi un silenci, que de seguida van interrompre els aplaudiments (sempre que algú plora en públic hi ha algú altre que aplaudeix). Un espontani va cridar «Visca la República!» i això va fer que en Sánchez donés un copet a l'autora perquè continués. Havien treballat molt perquè aquell acte no es convertís en una proclama republicana, justament. L'autora va eixugar-se els ulls de la manera que s'eixuguen els ulls les dones que van maquillades: per sota i amb molta cura. Ara, per causa de la televisió, estem més acostumats a veure plorar adults maquillats que no pas desmaquillats i suposo que el fet de veure que s'eixuguen sense la franquesa abandonada i barroera d'eixugar-se que tindria algú que no anés maquillat, que no pensés en aquell maquillatge que es podria desfer, fa que els veiem més hipòcrites. Mocar-se sense por del soroll per causa de la pena, eixugar-se les llàgrimes amb la mà plana, només per

continuar veient-s'hi, això fa temps que només ho vivim en privat. Ho fem nosaltres o algú que plora per culpa nostra. En públic, sempre el mateix gest: dit anular que es col·loca paral·lel a sota l'ull per recollir les llàgrimes i la pintura negra, amb el palpís al naixement del nas.

Va provar de continuar:

—Us deia que... Amb l'ajuda de la Judit Guitart, que és néta de l'Antonieta (permeteu-me que l'anomeni així, com l'anomenava el seu marit estimat a les cartes i en família...). —Una altra pausa. Veu trencada.

»...No sé si podré... —La seva cara es va il·luminar d'impotència—. Aviam... Amb l'ajuda de la Judit he obert una porteta a la vida de l'Antonieta... Una dona que va morir aquí, un dia com avui, per la barbàrie de la guerra. I que va ser enterrada aquí de qualsevol manera. —Més sanglots—. Si em feu l'honor de llegir el llibre que he escrit (amb l'ajuda del meu mestre i amic, l'historiador Paul Adams) sobre la vida de l'Antonieta, sí que m'agradaria que us el prenguéssiu com un símbol. El símbol de tots els morts sense tomba...

Mentre duraven els aplaudiments, la Cati Rodés va col·locar els nens al davant del micro. El tècnic de so va ajustar el de la violinista, que va provar tres notes amb sobtada energia. En Sánchez se la mirava, calculant-ne l'edat.

—Perdó, perdó, perdó!!! —va fer aleshores l'autora, que ja s'havia situat al darrere dels nens.

Va avançar per la tarima amb el cap molt endavant, encongida i geperuda, maldestra amb els talons, com en una representació de teatre infantil.

—Perdó!

Va fer un gest estereotipat de prec amb les mans.

—Perdó! Puc? —I va afegir—: Perdoneu, perdoneu, perdó. És que m'he descuidat de dir el nom d'una perso-

na sense la qual la feina d'aquest últim any hauria costat molt més. —Va mirar-me—. La meva documentalista. La persona que ha anat amunt i avall sempre que jo l'hi he demanat, que ha treballat per una neuròtica com jo (que ja és dir), que m'ha buscat els papers que li he demanat, que m'ha visitat hemeroteques, que... I és aquesta mossa que hi ha amagada per algun racó, perquè no li agrada gens sortir a la foto, i ho respectarem, que es diu Magdalena Rovira. Gràcies.

Es va saber que jo era jo perquè no vaig aplaudir. I aleshores sí, els nens van llegir, per torns, els noms de tot de persones que encara no estaven enterrades dignament mentre la violinista tocava *El cant dels ocells*. Joan Anguera Palau, 19 de setembre de 1937. Miquel Sobrequés Fitó, 19 de setembre de 1937. Francisco Batet Moreno, 19 de setembre de 1937. Em va sotragar la quotidianitat d'aquells cognoms i em va sotragar la repetició de la data dita per aquelles veuetes dubtoses i infantils, no sé com dir-l'hi.

La violinista no havia previst que la lectura dels noms seria tan llarga i, durant dos segons o tres, va aturar-se com si ja hagués acabat, però de seguida va veure que havia de continuar. Finalment, la consellera va descobrir la roba negra i va donar per inaugurat el monument. Minut de silenci sota el sol.

Els avis van ser conduïts de nou a l'autocar. Alguns s'eixugaven el cap amb mocadors blancs (un altre signe de vellesa, no tenien clínex). Els de la televisió col·locaven el micro a l'autora. Volien que expliqués coses del llibre allà, al costat del monument. Cap engruna per a la Judit Guitart, que era la néta. Cap per a mi, no ho dic amb recança.

Vaig tornar a peu. Coneixia el camí de memòria.

